

CAPITOLUL I

INTRODUCERE ÎN DREPTUL SECURITĂȚII SOCIALE

§ 1. Securitatea socială și riscurile sociale

Cuvântul *securitate* își are originea în latinescul *securitas* (în franceză – *sécurité*, în engleză *security*); el înseamnă protecție, apărare, stare de siguranță, faptul de a fi pus la adăpost de orice pericol.

Sintagma securitate socială este definită ca „totalitatea reglementărilor juridice pentru asigurarea stării de siguranță socială la nivelul de persoană, grup social sau populație totală, precum și pentru protejarea persoanelor defavorizate sau marginalizate”¹.

Dintr-o altă perspectivă, se arată că „noțiunea de securitate socială reprezintă atitudinea statului la un moment dat în raport cu riscurile sociale”. Ea „se concretizează în mecanisme instituționale prin care se urmărește separarea consecințelor păgubitoare produse individului de anumite evenimente calificate drept riscuri sociale”².

Existența instituției menționate reprezintă o garanție pentru fiecare persoană ca în orice împrejurare să dispună de mijloacele necesare pentru asigurarea propriei subzistențe, precum și pe cea a familiei sale în condiții decente³.

Scopul ei constă în contracararea *consecințelor unor evenimente diverse, calificate în genere riscuri sociale*⁴.

Această concluzie rezultă din importante documente internaționale, inclusiv Convenția nr. 102/1952 a Organizației Internaționale a Muncii, care utilizează expresia *securitate socială* și îi precizează conținutul.

Documentele respective se referă la un mănunchi de evenimente care determină puterea statală să asigure protecție în tot sau în parte populației sale.

Sunt considerate astfel de evenimente:

- boala;
- maternitatea;
- invaliditatea;
- bătrânețea;
- accidentul de muncă și boala profesională;
- decesul (protecția urmașilor);
- sarcinile familiale;
- șomajul.

Așadar, noțiunea de securitate socială este asociată unei liste de evenimente care, în pofida unei varietăți aparente, prezintă caracteristici comune, ele fiind, de fapt *riscuri*

---

¹ *Dicționarul explicativ al limbii române* (coordonatori I. Coteanu, L. Seche, M. Seche), Ed. Univers Enciclopedic, București, 2016, p. 1108.

² C.-A. Moarcăș, *Dreptul social al Uniunii Europene în practică*, Partea I, Ed. Universul Juridic, 2018, p. 31.

³ J.J. Dupeyroux, *Droit de la sécurité sociale*, 15e édition par M. Borgetto, R. Lafore, R. Reullan, 2005, Dalloz, Paris, p. 2.

⁴ M. Badel, *Droit de la sécurité sociale*, Ellipses Édition marketing, S.A., Paris, 2007, p. 8.

sociale, adică riscuri de natură să determine reducerea ori suprimarea capacității *de câștig* a persoanelor (în primul rând, salariate).

Având în vedere efectele lor, riscurile sociale sunt *acele evenimente care au incidență comună asupra situației economice a indivizilor prin diminuarea veniturilor sau, invers, prin creșterea cheltuielilor*.

Într-adevăr, există anumite evenimente susceptibile de a împiedica o persoană să dobândească un venit normal dintr-o activitate profesională. Din acest punct de vedere, riscurile sociale pot fi riscuri fizice și riscuri economice.

Riscurile fizice apar atunci când forța de muncă este alterată, redusă sau pierdută. Aceste riscuri pot fi *de origine profesională* și anume în caz de accident de muncă sau boală profesională și *de origine extraprofesională* în alte cazuri, de pildă: boală, maternitate, invaliditate, bătrânețe, deces, văduvie.

Riscurile economice sunt generate de situațiile în care forța de muncă, fără să fie alterată, este imposibil de exercitat, datorită lipsei de locuri de muncă disponibile; este cazul șomerilor.

Există, de asemenea, riscuri care constau în reducerea nivelului de trai prin creșterea cheltuielilor în situații excepționale, de exemplu, cumpărarea de medicamente în caz de boală, majorarea chirii în anumite perioade, întreținerea unor membri ai familiei aflați în nevoie etc.

S-a mai considerat¹ că securitatea socială constituie o garanție contra riscurilor de ordin:

- *psihologic*: boală, maternitate, invaliditate, deces, bătrânețe, care pot afecta persoanele, antrenând astfel o reducere sau pierdere a câștigurilor;
- *profesional*: accidente de muncă și boli profesionale.

Securitatea socială, care ocupă un loc însemnat în viața cotidiană a mai multor oameni începe adesea înainte de naștere (îngrijirile prenatale) și se prelungește după moarte (pensiile de urmaș).

Desigur că repararea consecințelor riscurilor sociale se face în scopul garantării securității economice a persoanelor supuse acestor riscuri.

Având în vedere că scopul politicilor de securitate socială este în definitiv de a abolii starea de nevoie, asigurând fiecărui cetățean un venit suficient pentru a satisface în orice moment nevoile sale, dreptul securității sociale ar putea fi definit și ca *dreptul la o redistribuire destinată să garanteze securitatea economică individuală*².

Politicile de securitate socială, înțelese ca politici de securitate economică, comportă eforturile tinzând la securitatea locului de muncă, a câștigului și a capacității de muncă (îngrijirile medicale, de exemplu), precum și amenajarea unui sistem de distribuire a venitului de înlocuire în timpul perioadelor de inactivitate forțată.

Securitatea socială necesită existența unei vaste organizații naționale de întraajutorare obligatorie care nu poate să atingă deplina sa eficacitate decât dacă ea reprezintă un caracter de foarte mare generalitate atât în privința persoanelor ocrotite, cât și în cea a riscurilor pe care le acoperă. Idealul său este ca ansamblul populației unei țări să fie protejată împotriva ansamblului factorilor de insecuritate³.

¹ M. Meunier-Boffa, *Droit sociale*, Edition Litéc, Paris, 1991, p. 29.

² *Ibidem*.

³ M. Badel, *op. cit.*, p. 8.

§ 2. Sistemele de securitate socială

Expresia *securitate socială* este utilizată nu numai în sintagma *politicile de securitate socială*, dar și în cea *sistemele de securitate socială*.

Cele două noțiuni nu sunt sinonime. Pe când prima se plasează pe planul scopurilor, cea de a doua evocă o anumită amenajare a mijloacelor.

În plus, *conceptului drept de securitate socială* i se asociază cel de „sistem de securitate socială”¹.

Într-adevăr, trebuie avută în vedere că în aproape toate țările lumii anumite norme juridice sunt calificate „sisteme de securitate socială” menite să organizeze o redistribuire financiară, adică, pe de o parte, o *prelevare*, iar pe de alta, o *repartiție* a fondurilor prelevate între beneficiarii acestei redistribuiri.

În aceste condiții, dreptul securității sociale poate fi definit ca o *redistribuire destinată să garanteze securitatea economică a persoanelor*.

În literatura juridică franceză², se vorbește de *tehnicele specifice constitutive ale dreptului securității sociale* și anume, de una individuală – economisirea, și cele implicând intervenția unui terț.

Legat de această *tehnică individuală*, se arată că pentru a face față evenimentelor susceptibile să le amenințe securitatea, sunt persoane care fac economii; pun banii deoparte pentru ca atunci când este cazul să facă față bolii, bătrâneții etc. Se renunță astfel la un consum actual în vederea unui consum viitor.

Procedeu prezintă anumite merite: libertate, responsabilitate, virtute „morală”. Dar, are și limite. Economisirea presupune mai întâi ca cei interesați să poată renunța la folosirea imediată a unei părți a venitului lor; renunțarea însă nu e posibilă la toate persoanele. Pe de altă parte, această economisire, procedeu voluntar, implică în egală măsură interesul lor la economii, adică, să existe o anumită stabilitate monetară; în caz contrar, sacrificiul imediat poate fi în van. În sfârșit, procedeu este unul de prevedere individuală, care nu prezintă garanție.

Însă, în cazul intervenției altuia se poate vorbi de o astfel de garanție.

Intervenția altuia, de care este legată ideea de garanție, poate să se înscrie, *a priori* în trei perspective principale: asistența, responsabilitatea, asigurarea și mutualitatea.

În legătură cu *asistența*, trebuie menționat că din timpuri străvechi, persoane private sau instituții publice au venit în ajutorul unor oameni și acest ajutor spontan, o adevărată *datorie de caritate*, în timp, a căpătat o mare importanță. Dar, această caritate nu poate să constituie o soluție satisfăcătoare problemei generale a securității economice a indivizilor pentru că ea reprezintă doar un gest voluntar, deci facultativ.

Legat de *responsabilitate*, trebuie precizat că în situația în care o persoană cauzează altuia un prejudiciu, ea trebuie, în anumite condiții, să repare acest prejudiciu. Soluția, însă, constituie un mod de protecție neneglijabil în cadrul securității economice a fiecărui membru al societății deoarece această protecție presupune:

– intervenția unui terț în realizarea despăgubirii, inexistentă într-un număr mare de riscuri (boală, bătrânețe etc.);

¹ M. Meunier-Boffa, *op. cit.*, p. 5 și urm.

² *Ibidem*, p. 14 și urm.

– o intervenție susceptibilă de a angaja responsabilitatea autorului său conform dreptului pozitiv;

– solvabilitatea celui responsabil.

Asigurarea și mutualitatea sunt fondate pe același principiu și anume, membrii grupului preiau sarcina prejudiciului cauzat unuia dintre ei.

Totuși, sunt deosebiri esențiale între ele: în asigurare, un asigurător joacă rolul de intermediar între asigurați; ele colectează primele și plătește indemnizațiile asiguraților în cazul apariției riscului reținând o diferență – beneficiul său. Mutualitatea, în schimb, elimină intermediarul; reprezentanții mutualismului, și nu un terț, strâng cotizațiile și distribuie indemnizațiile.

Ambele tehnici realizează un mare progres, căci cel interesat nu trebuie:

– nici să economisească o parte considerabilă a venitului său;

– nici să facă apel la caritatea altuia.

Cu toate acestea, asigurarea și mutualitatea prezintă și ele neajunsuri deoarece nu pot fi utilizate contra tuturor evenimentelor care amenință securitatea economică a persoanei.

§ 3. Apariția și dezvoltarea sistemelor de securitate socială

Nevoia unei securități individuale și colective a existat dintotdeauna. Oamenii au încercat din cele mai vechi timpuri să-și asigure propria protecție, precum și a persoanelor aflate în grija lor, contra unor eventualități, cum ar fi foametea sau alte pericole. Ei au luptat mereu pentru satisfacerea nevoilor vitale (de hrană, adăpost, îmbrăcăminte). Este o luptă, până la urmă pentru existență, care nu va înceta niciodată.

Industrializarea și exodul rural care a însoțit-o au dat naștere, în special în Europa (secolul XIX), unei noi clase, a muncitorilor care nu puteau conta pentru a trăi decât pe salariu. Dacă din varii motive (boală, accident, șomaj, bătrânețe), își pierdeau acest unic venit, ei rămâneau fără nicio sursă de existență. Rătăciți în mediul urban, muncitorii și persoanele aflate în grija lor nu mai beneficiau de protecția asigurată altădată de clan, trib sau familie în sens larg, adică de acel sistem tradițional, unde persoanele valide se ocupau de copii, bolnavi și de cei în vârstă.

La început, eforturile de întrajutorare au fost fragmentare: case de asigurări încurajate de stat; dispoziții obligând patronii de a întreține, într-o anumită măsură, pe muncitorii bolnavi sau accidentați; societăți mutuale presupunând o modestă asistență în bani în caz de boală sau bătrânețe; asigurări private oferind indemnizații la nevoie în timpul vieții și în caz de deces etc.

Aceste măsuri însă nu au fost suficiente. De aceea, în țările industrializate au început să apară, mai întâi într-un ritm lent, apoi tot mai accelerat, odată ce lumea muncii a devenit mai organizată, mai puternică, programe de protecție socială. Aceste programe aveau uneori caracter obligatoriu, dar, la origini, se aplicau numai anumitor categorii de muncitori. Câmpul lor de acțiune a fost apoi în mod progresiv extins în maniera de a acoperi ansamblul populației.

Primul mare sistem de protecție socială a fost instituționalizat în *Germania*, la sfârșitul sec. al XIX-lea.

Independent de personalitatea cancelarului *Bismark*, această apariție a fost posibilă datorită unor factori favorabili:

a) *de ordin economic*: trecerea de la statul agrar la cel industrial a provocat o dezvoltare brutală a unui proletariat extrem de sărac;

b) *de ordin ideologic*: în Germania se dezvoltase o gândire socialistă foarte activă;

c) *de ordin politic*: deoarece mai mulți deputați ai partidului social-democrat intrase în Reichstag, Bismark, în afară de politica tradițională de represiune, a întreprins încă una de reforme sociale destinate să diminueze influența socialistă;

d) *de ordin juridic*: această politică de reforme sociale a fost facilitată de existența unor precedente; imitând legislația prusacă, mai multe state adoptase deja unele măsuri de asigurări sociale.

Bismark și-a prezentat proiectele de reformă într-un foarte celebru mesaj în Reichstag la data de 17 noiembrie 1881. El a emis concepția revoluționară pentru acea epocă, în sensul că *statul trebuie să aibă nu numai misiunea defensivă vizând apărarea drepturilor existente, dar și pe cea de a promova pozitiv, prin instituții specifice și utilizând mijloacele de care colectivitatea dispune, bunăstarea tuturor membrilor săi, în special a celor aflați în nevoie.*

Ca urmare, au fost promovate, în interesul muncitorilor din industrie, trei legi fundamentale privind:

- asigurarea de boală (1883);
- asigurarea contra accidentelor de muncă (1884);
- asigurarea împotriva invalidității și bătrâneții (1889).

Reunite în *Codul asigurărilor sociale* (1911), ele au fost completate cu regimul asigurărilor de invaliditate și bătrânețe pentru funcționari, de deces (1911) și, mai târziu de asigurarea contra șomajului (1929)¹.

Asemenea sisteme au apărut și în alte țări (Australia, Noua Zeelandă, Suedia, Danemarca, Anglia etc.)².

Nici România nu a făcut excepție; ea s-a înscris la fel de devreme în acest curent novator privind protecția muncitorilor.

Astfel, în anul 1895 a fost adoptată *Legea minelor*, care instituia asigurările sociale obligatorii a minerilor și a lucrătorilor din industria petrolieră. În același timp, dispunea înființarea unor case de ajutor și a unei case de pensii, ale căror fonduri erau constituite prin contribuția egală a patronilor și muncitorilor.

În anul 1902 a fost votată *Legea meseriilor*, care prevedea un sistem de asigurări sociale pe baze corporatiste, beneficiarii fiind exclusiv meseriașii.

Legea pentru asigurările muncitorești din anul 1912 reglementa asigurările obligatorii. Potrivit acestei legi, sarcina riscului în caz de accident cădea asupra patronului (art. 140), iar riscurile provenite din boală cădeau asupra muncitorului (art. 125).

Înființarea Organizației Internaționale a Muncii în anul 1919 a dat un suflu nou acțiunilor în domeniul securității sociale. Se știe că în concepția acestei organizații problemele de muncă și cele sociale nu constituie subiecte de interes exclusiv de natură internă pentru

¹ J.J. Dupeyroux (coord.), *op. cit.*, p. 23-24.

² Bureau International du Travail, *La sécurité sociale*, Gèneve, 1995, p. 3-4.

statele membre. De aceea, încă de la început a adoptat o serie de convenții cu privire la securitatea socială, de exemplu: Convenția nr. 3/1919 asupra protecției maternității; Convenția nr. 12/1921, nr. 17 și 18/1925 privind ajutoarele în caz de accidente de muncă și boli profesionale; Convențiile nr. 35-40/1933 privind asigurările de bătrânețe de invaliditate și deces; Convenția nr. 44/1934 referitoare la șomaj etc.

Actul normativ cel mai important adoptat în această perioadă în țara noastră este așa-numita *Legea Ioanițescu*, din 1933, pentru unificarea asigurărilor sociale pe întreg teritoriul național. Legea prevedea, printre altele, următoarele:

- cota de asigurări sociale, în cuantum de 6% din salariu, se suporta în părți egale de patron și salariați;
- bolile profesionale erau asimilate accidentelor de muncă;
- ajutoarele de incapacitate de muncă se acordau din prima zi de boală.

Actul juridic care a utilizat pentru prima dată în lume termenul de *securitate socială* este *Legea americană de securitate socială* (Social Security Act), din 1935. Această lege reglementa protecția șomerilor, asigurarea de bătrânețe și deces în favoarea salariaților, asistența socială a persoanelor defavorizate.

Conceptul de securitate socială, se consideră, a fost revoluționat în anul 1942, prin celebrul raport al britanicului William Beveridge – *Social insurance and allied services* – care a proclamat obiectivul ambițios *de a libera omul de teamă și nevoie*. Prin acest raport a fost motivată ideea unui *drept de securitate socială*, care, ulterior, a făcut obiectul unor documente internaționale.

Deși în țara noastră au existat, așa cum am arătat, de-a lungul timpului preocupări constante în domeniul asigurărilor sociale și al asistenței sociale, referiri la termenul de securitate socială s-au făcut relativ recent. Astfel, s-a arătat că *în foarte multe țări ale lumii, se afirmă ideea că asigurările sociale fac parte dintr-o noțiune mai largă, aceea de securitate socială și că aceasta formează obiectul preocupărilor și dezbaterilor Organizației Națiunilor Unite și ale altor organisme internaționale*.

§ 4. Securitatea socială în documentele internaționale¹

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, mai multe declarații internaționale au afirmat în mod solemn responsabilitatea statelor pe planul economic și social, încurajând reînnoirea drepturilor pozitive, de exemplu: *Charta Atlanticului*², *Declarația de la Philadelphia*³, *Charta Națiunilor Unite*⁴ etc.

¹ J.J. Dupeyroux, *op. cit.*, p. 38-39.

² Această cartă a fost semnată de Roosevelt și Churchill la 12 august 1941; a fost destinată să stabilească obiectivele alianței lor (dintre S.U.A. și Anglia); ea a afirmat și necesitatea de a stabili colaborarea între toate națiunile în domeniul economic, cu scopul de a asigura cele mai bune condiții de muncă, o situație economică mai favorabilă și securitatea socială (pct. 5).

³ Declarația adoptată la 10 mai 1944 la cea de a 28-a sesiune a Conferinței Internaționale a Muncii, va constitui noua chartă a Organizației. Mai multe dispoziții ale ei privesc securitatea socială, indemnizația pentru riscurile sociale și prevenirea lor.

⁴ În art. 55 din această chartă se precizează misiunea Națiunilor Unite de a acționa pentru ridicarea nivelului de viață, progresului și dezvoltării economice și sociale.

Declarația universală a drepturilor omului adoptată la 10 decembrie 1948 de Adunarea generală a Națiunilor Unite prevede în art. 22 că *fiecare persoană, în calitate de membru al societății, are dreptul la securitate socială; ea este îndreptățită să obțină satisfacerea drepturilor economice, sociale și culturale, indispensabile demnității și liberei dezvoltări a personalității sale, grație efortului național și cooperării internaționale, ținând seama de organizarea și resursele din fiecare țară.*

În completare, art. 5 prevede: *orice persoană are dreptul la un nivel de viață suficient pentru asigurarea sănătății, bunăstării sale și a familiei în special în ceea ce privește alimentația, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirile medicale, precum și serviciile sociale necesare; ea are dreptul la securitate în caz de șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe, și în alte situații de pierdere a mijloacelor de subsistență ca urmare a unor împrejurări independente de voința sa.*

Organizația Internațională a Muncii a adoptat mai multe norme în această materie, de exemplu: Recomandarea nr. 67/1944 asupra mijloacelor de existență, Recomandarea nr. 69/1945 asupra îngrijirilor medicale, Convenția nr. 102/1952 privind securitatea socială.

Adoptarea acestei din urmă convenții a marcat o nouă etapă în legislația internațională a securității sociale; ea a introdus obiectivul unui nivel minim de securitate realizabil în toate țările lumii, indiferent de gradul de dezvoltare economică. Convenția respectivă este exhaustivă pentru că reunește într-un instrument unic toate ramurile securității sociale, anterior dispersate în texte distincte; în plus, prevede alocațiile familiale care nu făcuseră obiectul nici unei norme precedente. Ea definește cele nouă ramuri ale securității sociale acoperind diferitele eventualități care împiedică salariații să-și subvenționeze necesitățile familiilor, sau care îi obligă să facă cheltuieli suplimentare: îngrijirile medicale, incapacitatea de muncă sau boală profesională, întreținerea copiilor, maternitatea, invaliditatea, decesul susținătorului de familie¹.

Consiliul Europei a adoptat, printre altele, următoarele documente: *Charta socială europeană* (1961)², *Codul european de securitate socială* (1964), *Convenția europeană de securitate socială* (1973).

Charta, simetrică pe planul drepturilor sociale, *Convenției europene a drepturilor omului*; este importantă, în special, datorită art. 12, intitulat *dreptul securității sociale*.

Codul european de securitate socială, este aproape identic cu Convenția OIM nr. 102/1957, însă condițiile de ratificare sunt mult mai riguroase.

Cel mai important document al *Uniunii Europene* în domeniul analizat este *Charta comunitară privind drepturile fundamentale ale lucrătorilor*. Conform art. 10, *fiecare lucrător are dreptul la o protecție socială adecvată și la prestații de securitate socială la un nivel suficient*.

La nivelul Uniunii Europene a fost adoptat *Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului nr. 883/2004/CE din 29 aprilie 2004* privind coordonarea sistemelor de securitate socială. Regulamentul subliniază că este necesar să se respecte caracteristicile speciale ale legislației naționale privind securitatea socială și să se realizeze un sistem de

¹ A. Otting, *Les normes internationales du travail, ossature de la sécurité sociale*, în *Revue international du Travail* nr. 2/1993, p. 186-187.

² *Charta socială* revizuită a fost publicată în M. Of. nr. 193 din 4 mai 1999.

coordonare, cu scopul de a se garanta tratamentul egal în Uniune, conform diferitelor legislații naționale, pentru persoanele respective.

Modalitățile concrete de aplicare a Regulamentului nr. 883/2004 au fost reglementate de Regulamentul CE nr. 987/2009 a Parlamentului European și al Consiliului din 16 septembrie 2009¹.

Normele europene precitate se aplică resortisanților pentru următoarele prestații sociale: boală și maternitate, accidente de muncă, boli profesionale, prestații de invaliditate, pensii pentru limită de vârstă, pensii de urmaș, ajutoare de deces, prestații de șomaj, prestații familiale (art. 4).

El nu se aplică:

– asistenței sociale și medicale, acestea fiind de regulă acordate în funcție de venituri și nu sunt legate de categoriile de prestații menționate anterior;

– indemnizațiilor acordate victimelor de război și urmașilor acestora.

Conform art. 2 din acest regulament el se aplică:

– lucrătorilor salariați sau independenți, ori studenților care sunt sau au fost supuși legislației unuia sau mai multor state membre și care sunt resortisanți ai unuia din statele membre, ori apatrizi sau refugiați având reședința pe teritoriul unuia dintre statele membre, precum și membrilor familiilor acestora lor și urmașilor lor;

– urmașilor lucrătorilor salariați sau independenți și studenților care au fost supuși legislației unuia sau mai multor state membre, indiferent de naționalitatea acestor persoane, în cazul în care urmașii lor sunt resortisanți ai unuia dintre statele membre, ori apatrizi sau refugiați care își au reședința pe teritoriul unuia dintre statele membre;

– funcționarilor și personalului asimilat acestora.

Regulamentul se aplică, în principal, resortisanților statelor membre.

În cadrul acordului privind Spațiul Economic European, el este, de asemenea, aplicabil resortisanților Norvegiei, Islandei și statului Liechtenstein. Mai este aplicabil resortisanților elvețieni.

Calitatea de resortisant al unuia dintre statele membre se apreciază prin poziționarea în perioada la care lucrătorul își exercită profesia, această condiție de naționalitate neputând fi considerată ca îndeplinită atunci când lucrătorul în cauză era, în momentul în care își exercita profesia și plătea cotizații, resortisant al unui stat care nu era încă membru al Comunității și a pierdut calitatea de resortisant al acestui stat înainte ca acesta să devină membru al Comunității.

Situația unei persoane, resortisant al unui stat membru, care, înainte de aderarea acestuia la Uniunea Europeană, a exercitat o activitate salariată în alt stat membru în care a fost victimă a unui accident de muncă și care, după aderarea statului său de origine, solicită autorităților acestuia să beneficieze de o pensie pentru incapacitate de muncă în urma acestui accident, intră în domeniul de aplicare al Regulamentului.

El este aplicabil și refugiaților și apatrizilor care s-au deplasat dintr-un stat membru în altul și urmașilor lucrătorilor resortisanți ai unui stat vizat de domeniul de aplicare, indiferent de naționalitatea urmașilor, sau urmașilor resortisanți ai unui stat vizat de domeniul de aplicare al regulamentului, indiferent de naționalitatea lucrătorului. Se cuvine a preciza că urmașii nu pot avea acces decât la drepturile derivate.

---

¹ N. Voiculescu, M. Beatrice Berna, *Tratat de drept social internațional și european*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p. 389.

Aplicarea normelor europene nu conferă persoanelor interesate niciun drept la intrarea, șederea sau reședința, nici accesul la piața muncii într-un stat membru.

§ 5. Definiția și obiectul dreptului securității sociale

Securitatea socială nu este numai o activitate, o preocupare a statelor, ci ea este și un ansamblu de norme juridice, care reglementează această activitate, măsurile de protecție, specificul lor, beneficiarii acestora.

Normele juridice, care reglementează relațiile de securitate socială, formează (alcătuiesc) ramura de drept, cunoscută în lume sub denumirea de *dreptul securității sociale*.

La fel cum dreptul muncii s-a desprins de disciplina mamă – dreptul civil, dreptul securității sociale s-a desprins, la rândul său, din dreptul muncii pentru a deveni o disciplină autonomă, o nouă ramură de drept. El a evoluat, începând cu anul 1990 „de la o formă de protejare a salariaților împotriva unor riscuri sociale determinate, la o formă de protejare împotriva unor categorii din ce în ce mai largi de riscuri ale societății și de garantare a unui nivel economic minim pentru toți membrii societății”¹.

Până nu demult, raporturile juridice din domeniul securității sociale au fost socotite ca fiind *conexe* raporturilor juridice de muncă, stabilite prin încheierea contractului individual de muncă și incluse și ele dreptului muncii. S-a apreciat că raporturile juridice privind asigurările sociale de stat au față de raportul de muncă o poziție derivată pe considerentul că se găsesc grefate pe acesta.

Concluzia de mai sus, justă în momentul formulării ei, era corespunzătoare configurației sistemului nostru de drept la acea dată când covârșitoarea majoritate a drepturilor de asigurări sociale și de asistență socială se acordau în considerarea calității de salariat a beneficiarului.

În prezent însă, dispozițiile legale din domeniul securității sociale au evoluat către dobândirea unei specificități proprii care le conferă individualitatea necesară constituirii într-o ramură de drept distinctă, de sine stătătoare.

Această nouă ramură, deși desprinsă din dreptul muncii, aparține dreptului public și nu dreptului privat².

Într-adevăr, dreptul securității sociale este dominat de interesul general, în raporturile juridice reglementate prevalează voința statului, a colectivităților publice și nu cea a persoanelor particulare. Subiectele unui asemenea raport nu sunt egale, ci unul dintre ele, reprezentând statul, își impune voința juridică asupra celuilalt. De altfel, sistemele de

¹ Claudia Ana Moarcăș Costea, *Dreptul securității sociale*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 34.

² Diviziunea dreptului în *drept public* și *drept privat* își are originea în dreptul roman, care cunoșteau o atare împărțire în *jus publicum* și *jus privatum*. Potrivit jurisconsultului *Ulpian*, dreptul public se referă la organizarea statului, iar dreptul privat se referă la dreptul fiecăruia.. (N. Popa, *Teoria generală a dreptului*, ed. 6, Ed. C.H. Beck, București, 2020, p. 89). Aparțin dreptului public: dreptul constituțional, dreptul administrativ, dreptul financiar și fiscal etc., iar dreptul privat: dreptul civil, dreptul comercial, dreptul muncii etc. Desigur că nu trebuie absolutizată distincția dintre cele două diviziuni, de multe ori se produc „imixțiuni” și într-un sens și în altul; dreptul public și dreptul privat se interferează și se influențează reciproc pentru că sunt părți ale aceluiași sistem de drept cu multe trăsături comune.

securitate socială sunt concepute să funcționeze ca servicii publice pentru îndeplinirea unor *misiuni* în folosul societății¹.

Dreptul securității sociale poate fi definit în considerarea mai multor criterii.

Astfel, având în vedere evenimentele care constituie riscuri sociale, el poate fi definit ca *dreptul indemnizațiilor pentru consecințele acestor evenimente*.

Plecând de la scop, adică de la împrejurarea că prin securitatea socială se urmărește de fapt securitatea economică a indivizilor, dreptul securității sociale este *dreptul redistribuirilor destinat să garanteze această securitate economică; el înglobează și dispozițiile legale de protecție a angajatului contra concedierii și de protecție a salariului*².

Aceste definiții, se poate constata, sunt în mare parte unilaterale, ele țin seama numai de finalitatea securității sociale și anume acoperirea concretă a riscurilor sociale în cazul apariției lor. Sigur că acesta este scopul suprem, cel mai important, dar până să se ajungă efectiv la împlinirea lui sunt necesare complexe măsuri organizatorice, activități, instituții și acțiuni de pregătire și punere în practică a măsurilor de securitate socială. Cu alte cuvinte, relațiile sociale, care se nasc în acest domeniu, sunt mult mai complexe. Ele nu mai au dependență cvasitotală față de raporturile juridice de muncă și nu reprezintă doar o consecință a asigurărilor sociale pe care aceste raporturi le presupun. Într-adevăr, securitatea socială este aplicabilă tot mai mult altor categorii de persoane care au nevoie de protecție în afara oricărei asigurări și nu doar salariaților; este vorba de așa-numita *asistență socială*.

O definiție cuprinzătoare în care se au în vedere scopul securității sociale, adică prestațiile, sistemul organizatoric, dar și cel normativ este următoarea: dreptul securității sociale este „ansamblul de prestații în bani și în natură acordate în vederea protejării veniturilor în cazul apariției riscurilor sociale; un sistem de protecție împotriva pierderii veniturilor sau un sistem de norme ce asigură solidaritatea cu persoanele care se confruntă cu pierderea veniturilor din muncă sau costuri cu prevenirea riscurilor sociale”³.

Sintetic, definim dreptul securității sociale ca *acea ramură autonomă aparținând de sistemul dreptului public, alcătuită din normele juridice care reglementează relațiile de asigurări sociale, precum și pe cele de asistență socială*.

§ 6. Asigurările sociale – instituție a dreptului securității sociale

Potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române*, prin asigurări sociale se înțelege „formă de ocrotire a populației, constând în acordarea de ajutoare materiale și asistență medicală” (p. 74).

Elementul comun al asigurărilor sociale, ca și a altor tipuri de asigurări (de bunuri, de persoane și de răspundere civilă) *implică în mod necesar existența a trei elemente: riscul, prima și prestația asigurătorului*⁴.

¹ În același sens este Denisa-Oana Pătrașcu, *Drept social. Curs universitar*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 6.

² *Ibidem*, p. 8 și 12.

³ Claudia-Ana Moarcăș Costea, *Dreptul securității sociale*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 34.

⁴ A se vedea F. Moțiu, *Contracte sociale*, ed. a II-a, revizuită și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 337.

În literatura juridică au fost exprimate mai multe puncte de vedere în legătură cu noțiunea asigurărilor sociale.

Astfel¹, ele sunt *o verigă importantă a sistemului financiar și de credit*, cuprinzând *acele relații economice, exprimate în formă bănească, prin mijlocirea cărora se repartizează și se utilizează fondurile bănești necesare ocrotirii personalului muncitor, cooperativelor și membrilor lor de familie în caz de pierdere temporară sau definitivă a capacității de muncă, la bătrânețe și în multe alte cazuri.*

Prin raporturile de asigurări sociale se au în vedere relațiile juridice care se nasc, se modifică și se sting în legătură cu acoperirea unor riscuri sociale ca atare determinate de lege².

Se precizează că asigurările sociale sunt cel mai important mijloc de realizare a protecției populației active (în special a salariaților) în caz de pierdere a veniturilor din cauză de șomaj, maternitate, îmbolnăviri, invaliditate, bătrânețe sau decesul asiguratului cu moștenitor dependenți (fără posibilități de a se întreține pe cont propriu)³.

Ca instituție juridică, asigurările sociale constituie un ansamblu de norme obligatorii privind asigurarea materială de bătrânețe, boală sau accident a persoanelor care sunt subiecte într-un raport juridic de muncă sau a altor categorii de persoane prevăzute de lege, precum și a urmașilor acestora. Din conținutul acestei instituții fac parte și dispozițiile legale privind structura, funcționarea și atribuțiile organelor înființate în scopul îndeplinirii dreptului la asigurare materială, precum și cele referitoare la constituirea și utilizarea fondurilor bănești necesare.

De asemenea, în noțiunea de asigurări sociale se cuprind și normele juridice privind *recuperarea socială și profesională a persoanelor care, fiind încadrate în muncă, nu mai pot lucra în meseria sau profesia lor, ca urmare a unor accidente, boli profesionale sau altor boli care produc invaliditate.*

În sfârșit, asigurările sociale cuprind și reglementările privind asigurările sociale de sănătate, pe cele privind măsurile pe care unitățile sunt obligate să le ia pentru calificarea și încadrarea în muncă a persoanelor cu handicap⁴, precum și pe cele ce se referă la asigurările de șomaj⁵.

În România, anterior anului 1989, asigurările sociale s-au realizat prin mai multe sisteme de asigurări sociale, respectiv prin: asigurările sociale de stat; asigurările sociale ale agricultorilor; meșteșugarilor; artiștilor plastici, scriitorilor, muzicologilor și compozitorilor; cultelor și avocaților.

După 1990 au fost integrate în sistemul asigurărilor sociale de stat majoritatea sistemelor independente de asigurări sociale precizate mai sus.

---

¹ A se vedea Gh.D. Bistriceanu, *Sistemul asigurărilor sociale din România*, Ed. Academiei României, București, 1968, p. 109-110.

² A se vedea A. Athanasiu, *Dreptul securității sociale*, Ed. ACTAMI, București, 1995, p. 29.

³ A se vedea E. Zamfir, C. Zamfir (coordonatori), *Politici sociale, România în context european*, Ed. *Alternative*, București, 1995, p. 80.

⁴ A se vedea Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap (republicată în M. Of. nr. 1 din 3 ianuarie 2008), modificată ulterior.

⁵ A se vedea Legea nr. 76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă (publicată în M. Of. nr. 103 din 6 februarie 2002), modificată ulterior.